

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת ויחי תשפ"ג | גליון מס' 377

בדברי הפסוק, האם ראה יעקב בעיניו, או שלא ראה בהן. בתחילה אמר, 'ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות'. ומיד לאחר מכן אומר יעקב, 'ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי אלקים גם את זרעך'.

עוד יש לדקדק במה שאמר, 'והנה הראה אתי אלקים גם את זרעך', שנראה כאילו זוהי הפעם הראשונה, שהוא רואה את זרעו של יוסף. והלא פעמים רבות ראה יעקב את בני יוסף, במשך כל שבע עשרה השנים שהיה במצרים, ואף לימדם תורה. ובכלל יש להבין, מה בא ללמדנו כל הפסוק הזה.

ויש לומר, כי הראיה שראה כעת את בני יוסף, אינה ראייה טבעית, של ראייה בעיניים. כי אם ראייה שכלית, בחכמת הפרצוף שהיתה לו ליעקב. וכמו שפירש בזוהר הקדוש (ויחי רכז:), על מה שנאמר בתחילת הדברים, 'זירא ישראל את בני יוסף'.

לכן הקדים הכתוב לאמור, 'ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות', כדי ללמדנו שהנאמר אחר כך, 'והנה הראה אלקים גם את זרעך', אין הכוונה לראיה כפשוטה, כי אם לראיה שכלית.

כי הנה כאשר בא יעקב לברך את בני יוסף, הסתלקה הימנו השכינה (רש"י). וחשש, שמא יש איזושהו פגם בבנים אלו. או משום שאינם, אשתו של יוסף, אינה הגונה לו. כי אז גם הבנים אינם הגונים, (עייין קידושין ע.). או שמא פגם יוסף בחטא, עד שהמשיך מחטאו על בניו, כפי הנודע מסוד הפסוק (איכה ה, ד), 'אבותינו חטאו ואינם...' ולכן שאל יעקב, 'מי אלה - שאינם ראויים לברכה', וכמו שפירש רש"י.

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חיו שבע שנים וארבעים ומאת שנה. (בראשית מז, כח)

יש לנו להתבונן, מדוע הזכירה כעת התורה, את מספר שניו של יעקב במצרים, עם סיכום כל שנות חייו. הלא חלף זמן רב מן הנזכר כאן, עד לעת פטירתו.

ראיה לדבר, כי אחר שציווה את יוסף על דבר קבורתו, נאמר בפסוק (להלן מת, א), 'זיהי אחרי הדברים האלה ויוגד ליוסף לאמר הנה אביך חולה'. וקיימא לן (בראשית רבה מד, ה), 'כל מקום שנאמר אחרי, מופלג'. - שבכל מקום שמוזכרת בתורה תיבת 'אחרי', פירושה שעבר זמן מופלג, מן המאורע הנזכר קודם לכן).

ויש לומר, שביקשה התורה לרמוז לנו פה, את דברי חכמים (תענית ה:), 'יעקב אבינו לא מת. מה זרעו בחיים אף הוא בחיים'. כי כמו שאחרי שסיכם הכתוב את כל שנות חייו, עדיין המשיך יעקב לחיות זמן רב, כך גם אחר פטירתו, תמיד נשאר חי.

(זרע שמשון פרשת ויחי, מאמר א)

~ ~ ~

זירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. ויאמר יוסף בני הם אשר נתן לי אלקים בזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם. ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות... ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פיללתי והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך. (בראשית מז, ח - יא)

ראשית דברינו, נדקדק במה שנראה כסתירה

ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגויים. (בראשית מת, יט)

וזרעו יהיה מלא הגויים - כל העולם יתמלא בצאת שמעו, כשיעמיד (- יהושע מצאצאי אפרים), חמה בגבעון וירח בעמק אילון. (כ"ז)

הדברים צריכים ביאור. מה טעם הוא זה, כי בגלל שלעתיד יתמלא כל העולם משמעו של יהושע, לכן ניטלת כעת הבכורה ממנשה וניתנת לאפרים, להקדימו ראשון אף בברכתו. היכן מצאנו עוד כדבר הזה. וכי שבט לוי, אשר יצא ממנו משה רבינו, שעשה את כל הניסים והנפלאות במצרים, נטל בשל כך את הבכורה משבט ראובן.

ויש לפרש הדברים, על פי מה שהתבאר לעיל, כי יעקב אבינו הכיר בחכמת הפרצוף, איך שיוסף נשאר בצדקו ולא חטא בעריות, על אף ששהה כל כך הרבה שנים, בין המצרים שטופי הזימה.

אלא שעדיין הנחנו רק את דעתם של ישראל, מאמינים בני מאמינים, בתורה ובמדרשי חז"ל. אולם, מה נענה לאומות העולם. איך נוכיח להם, שיוסף הצדיק נשמר מכל רע, אף בשנות היותו לבדו בארץ מצרים. הלא כבר פסק החכם מכל האדם את פסוקו (משלי ו, כח), 'היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה'.

ברם, כאשר יבוא יהושע, מצאצאי אפרים בנו של יוסף, ויעמיד חמה ולבנה לעיני כל האומות, ייווכחו הכל לראות, כי לא היה שום פגם, לא ביוסף ולא בבניו. שכן, לולי היה יוסף פוגם חלילה, לא היה יוצא מזרעו צדיק כיהושע. באותה שעה, אף יתגלה למפרע, כי היו אפרים ומנשה ראויים לברכתו של יעקב.

נמצא אם כן, שבזכות צאצאי אפרים, יתברר למפרע גם ייחוסו וטהרתו, של מנשה. אשר על כן, הקדים יעקב את אפרים בברכתו, כי לולא בירור טהרתו של מנשה על ידי צאצאי אפרים, מה תועיל לו כל הבכורה.

(זרע שמשון פרשת ויחי, מאמר י)

ההשיב לו יוסף, 'בני הם אשר נתן לי אלקים בזה'. והנה תיבת 'בזה', צריכה ביאור. ורש"י פירש, שהראה לו שטר כתובה וקידושין. ויש לומר עוד, על פי המסופר ב'ילקוט שמעוני' (וישלח רמז קלד), כי אחר שהתענתה דינה, תחת שכם בן חמור, ילדה בת. ולקח יעקב ציץ של זהב, כתב עליו את השם הקדוש, תלאו בצווארה ושילחה מביתו. מיד בא המלאך מיכאל, והביאה אל ביתו של פוטיפר. וזו היתה אסנת, אשתו של יוסף.

זה מה שאמר יוסף 'אשר נתן לי אלקים בזה', שהוציא את אותו הטס עם השם הקדוש, בכתב ידו של יעקב. להראות לו כי האישה אשר לקח, כשירה והגונה היא לו.

וכלפי החשש השני, שמא פגם יוסף חלילה, הביט יעקב באמצעות חכמת הפרצוף, וראה כי יוסף בנו לא חטא כלל. וממילא, אף בניו ראויים לברכה. וזה מה שאמר ליוסף, 'ראה פניך לא פללתי' - לראותם שמורים בצלם אלקים, ללא כל פגם. 'והנה הראה אתי אלקים גם את זרעך' - איך שגם הם, נקיים וטהורים המה.

ולפי פירושו של רש"י, שהראה יוסף לאביו שטר כתובה, יש לפרש גם כן על דרך זו. שהיה יעקב חושש, שמא לא היו כל ענייני נישואיו של יוסף, באופן הראוי על פי תורה, (עייני נדרים כ:). ואולי זה מה שגרם, שלא יהיו בניו ראויים לברכה ותסתלק השכינה הימנו.

לכן הראה לו יוסף את שטר הכתובה, כדי לרמוז לו: 'אם דקדקתי כל כך לכתוב שטר כתובה, כדי לקיים את דברי חכמים בשלמות, וודאי שלא נכשלתי בעניינים אחרים, כאלו שיגרמו לבניי להיות פגומים'.

ואכן, הטעם האמיתי שבשלו הסתלקה השכינה מיעקב, כבר כתב רש"י, שהוא 'לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה'.

(זרע שמשון פרשת ויחי, מאמר י)